

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การแสดงความคิดเห็นนั้นเป็นเนื้อหาของประชาธิปไตยโดยเป็นเสียงสะท้อนความประสงค์ของประชาชน แม้เพียงคนหนึ่งคนใดก็มีความหมายเพราะในสังคมประชาธิปไตยนั้นมิได้ต้องการให้บุคคลมีชีวิตอยู่เพียงเพื่อรับคำสั่งจากรัฐไปปฏิบัติ แต่บุคคลต้องมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นสู่สาธารณะตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์หรือเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการปัญหาของสังคม

ในสังคมไทยช่วงที่ผ่านมาแม้จะอยู่ในช่วงที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าการแสดงความคิดเห็นอันเป็นการสะท้อนปัญหาในสังคม หรือการวิพากษ์วิจารณ์รัฐ มักจะถูกบีบกรอบของเสรีภาพให้เหลือแคบลงด้วยข้ออ้างทางความมั่นคงของรัฐ หรือแม้แต่ด้วยการใช้กฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เป็นเครื่องมือตอบโต้การแสดงความคิดเห็น ดังเช่นในกรณีการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถพูดเขียน พิมพ์ได้กว้างขวาง ยกเว้นเพียงหนึ่งหรือสองเรื่องเท่านั้นที่จะถูกจำกัดหรือถูกเซ็นเซอร์โดยรัฐ หรือโดยตนเอง คือเรื่องกษัตริย์และเรื่องศาสนาซึ่งต้องหลีกเลี่ยงไม่ไปพาดพิง แต่ปัจจุบันนั้นต้องหลีกเลี่ยงในเรื่องทางการเมืองด้วย เนื่องจากหวั่นเกรงโทษจากการจำกัดสิทธิในการใช้กฎหมายดังกล่าวของรัฐ

การแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นในเรื่องทางการเมือง สื่อมวลชน หรือทางด้านวิชาการ ล้วนแล้วแต่เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานรัฐในฐานะผู้ปกครองประเทศจะต้องให้ความเคารพและรับรอง ไม่ว่าจะเป็นรับรองโดยกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ของสังคม ซึ่งประเทศไทยเองได้มีการบัญญัติรองรับไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 หมวดสามว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่เจ็ด สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของปวงชนและสื่อมวลชน โดยกำหนดไว้ว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นซึ่งรัฐจะจำกัดเสรีภาพนี้ไม่ได้ นอกจากโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ภัยพิบัติ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว เป็นต้น ซึ่งตามกฎหมายดังกล่าวกำหนดไว้ว่าการสั่ง

ปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนจะกระทำมิได้ นอกจากนั้นการให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะสั่งห้ามในกรณีดังกล่าวมิได้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 45) อย่างไรก็ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญยังได้คุ้มครองพนักงานหรือลูกจ้างที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือสื่อมวลชนอื่น ในการเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็น โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น ๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ได้คุ้มครองกิจการสื่อมวลชน รวมทั้งผู้เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของสื่อมวลชนนั้นเท่านั้น โดยมีได้คุ้มครองกิจการอื่นหรือหน่วยงานอื่น

ในส่วนของประมวลกฎหมายอาญาหมวดสามว่าด้วยความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา 329 ได้กำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริตดังต่อไปนี้เพื่อความชอบธรรม ป้องกันตนเอง หรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนตามคลองธรรม ในฐานะเป็นเจ้าพนักงาน ดิชมด้วยความเป็นธรรม ซึ่งบุคคลหรือสิ่งใดอันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมทำได้ หรือในการแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรมในเรื่องการเปิดเผยในศาลหรือในการประชุม เมื่อบุคคลตามที่กล่าวมาข้างต้นแสดงความคิดเห็นแม้จะกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นก็ตาม บุคคลดังกล่าวไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 329) ดังนั้นประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติรองรับหลักการดังกล่าวไว้โดยเปิดช่องให้ศาลใช้ดุลยพินิจในการวินิจฉัยว่า กรณีใดเป็นการดิชมด้วยความเป็นธรรม ความชอบธรรม หรือเป็นการป้องกันตนเอง ย่อมไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท นอกจากนั้น ยังได้บัญญัติไว้ยังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้พิสูจน์ว่าข้อที่หาว่าหมิ่นประมาทนั้นเป็นความจริง ผู้นั้น ไม่ต้องรับโทษ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 330) เท่ากับว่าในเรื่องฐานหมิ่นประมาทนั้น แม้ประมวลกฎหมายอาญาเองซึ่งเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลยังเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดพิสูจน์การกระทำความผิดของตน

ในขณะที่เดียวกัน รัฐธรรมนูญเองก็บัญญัติเป็นเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และยังบัญญัติคุ้มครองกิจการสื่อมวลชน รวมทั้งพนักงานหรือลูกจ้างของสื่อมวลชน แต่ในกรณีของการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ หนังสือ บทความ หรือการกล่าวผ่านสื่อ ดังนั้นมีปัญหาว่ากฎหมายจะคุ้มครองเพียงใด เพราะถ้านักวิชาการได้กล่าวผ่านสื่อมวลชนกฎหมายรัฐธรรมนูญได้คุ้มครองสื่อมวลชนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่จะคุ้มครองนักวิชาการผู้ให้ข้อมูลหรือกรณีดังกล่าวได้ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรจะมีการแก้ไขกฎหมายเพราะควรที่จะคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลหรือบุคคลผู้เป็นที่มาของข้อมูลด้วย ส่วนในกรณีที่นักวิชาการแสดงความคิดเห็นโดยไม่ผ่านสื่อมวลชนจึงมีปัญหาที่จะต้องศึกษาว่าการให้ความคิดเห็นทางวิชาการจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่เพียงใด เพราะบุคคลเหล่านี้ก็มีสื่อเป็นของตนเอง

เช่นให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ให้ข้อมูลผ่านหนังสือวิชาการหรือการให้ข้อมูลผ่านทางกระดานสนทนา การให้ข้อมูลผ่านหนังสือเป็นสิ่งที่ต้องคุ้มครองเป็นพิเศษ เพราะเป็นการให้ความรู้ทางวิชาการ รวมทั้งเป็นสิทธิในทางวิชาการของบุคคลผู้เป็นนักวิชาการ

การจำกัดสิทธิการให้ความรู้ทางวิชาการดังกล่าวเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ส่วนบุคคลของผู้ให้ความรู้ เพราะผู้ให้ความรู้ทางวิชาการมีหน้าที่จะต้องให้ความคิดเห็นในฐานะซึ่งตนได้รับการที่บุคคลมอบหมายหน้าที่ให้แสดงความคิดเห็นและการที่บุคคลผู้เป็นนักวิชาการได้รับความรู้ และมีความเห็นแย้งกับการใช้อำนาจของฝ่ายรัฐซึ่งตนเห็นแย้งกับหลักวิชาการและตนได้ใช้ในการให้ความรู้ในฐานะผู้สอน จึงมีปัญหาคือจะต้องศึกษาว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการให้ความรู้ทางวิชาการซึ่งขัดแย้งกับการใช้อำนาจรัฐจะสามารถกระทำได้เพียงใด ตลอดจนรัฐจะสามารถมีมาตรการทางกฎหมายในการให้สิทธิดังกล่าวเพียงใด

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าในประเด็นข้างต้นเป็นปัญหาสำคัญซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ เพื่อเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ต้องมีการแก้ไขและให้สิทธิตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับวิชาชีพของสื่อมวลชน เพราะวิชาชีพวิชาการนั้นถือว่ามีสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในเรื่องของการพัฒนาการศึกษาซึ่งทำให้การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อทางวิชาการเป็นไปตามสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดโดยรัฐธรรมนูญ กฎหมายอาญา และกฎหมายลิขสิทธิ์ตามที่ผู้ศึกษาได้หยิบยกมาข้างต้น โดยปัญหาทางกฎหมายข้างต้นผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการ วงการนิสิตศาสตร์ รวมทั้งประเทศชาติในอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ
3. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการได้
4. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ

5. เพื่อศึกษาแนวทางและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ

สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาทางกฎหมายในเรื่องการจำกัดสิทธิแก่ผู้เป็นนักวิชาการซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยสะท้อนมุมมองการพัฒนาสังคม ให้มีความรอบคอบ ช่วยเหลือสังคมและชุมชน เพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาที่ถูกต้องในการแสดงความคิดเห็นผ่านผลงานของตนนั้นควรได้รับความคุ้มครองตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือในรูปของประมวลกฎหมายอาญาและไม่ถูกจำกัดสิทธิจากกฎหมายใด ๆ อันเป็นหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของนักวิชาการในการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อและผลงานของตนอย่างเสรี ปราศจากการแทรกแซงจากหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรอื่น

ขอบเขตของการศึกษา

ผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษากฎหมายไทย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ในส่วนของกฎหมายต่างประเทศ ผู้ศึกษาจะได้ศึกษากฎหมายของประเทศบางประเทศที่อาจจะใช้เป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายได้นอกจากนี้ผู้ศึกษาจะได้ทำการศึกษารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยข้างต้นแล้ว ยังจะได้ทำการศึกษากฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวกับการให้สิทธิแก่บุคคลในการแสดงความคิดเห็นทางวิชาการเช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ.2548

วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและต่างประเทศรวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของนักวิชาการ ตลอดจนตำรากฎหมาย ตั๋วบทกฎหมาย บทความทางวิชาการในสาขานิติศาสตร์และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าในห้องสมุดของทางมหาวิทยาลัย และของทางสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Internet) เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำมาแก้ไขปัญหาทางกฎหมายต่อไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ
2. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ
3. ทำให้ทราบถึงหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทางวิชาการ รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่จะทำให้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ
4. ทำให้ทราบถึงมาตรการการคุ้มครองทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ
5. ทำให้ทราบถึงบทสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการ

นิยามศัพท์

นักวิชาการ หมายความว่า ผู้เชี่ยวชาญในวิชาความรู้สาขาใดสาขาหนึ่งหรือหลายสาขา

สิทธิ หมายความว่า อำนาจหรือผลประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครอง บุคคลอื่นจะละเมิดล่วงเกิน หรือกระทำการใด ๆ ที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของบุคคลอื่น ไม่ได้

เสรีภาพ หมายความว่า ความมีอิสระในการทำของบุคคลหรือคนเว้นที่จะทำและการทำนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เช่น เสรีภาพในการนับถือศาสนา การพูด การเขียน เป็นต้น

บุคคลสาธารณะ หมายความว่า บุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของผู้คนในสังคมจากการที่เขาได้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือเกิดจากสิ่งที่เขาได้กระทำขึ้นเป็นเรื่องที่ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจหรือนิยมชมชอบ ซึ่งบุคคลสาธารณะนั้นจะมีอยู่ในแวดวงต่าง ๆ

สถานการณ์ฉุกเฉิน หมายความว่า สถานการณ์อันกระทบหรืออาจจะกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจทำให้ประเทศหรือส่วนใดส่วนหนึ่งของประเทศตกอยู่ในภาวะคับขันหรือมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้ายตามประมวลกฎหมายอาญา การรบหรือการสงคราม ซึ่งจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย เกราชและบูรณภาพแห่งอาณาเขต ผลประโยชน์ของชาติ การปฏิบัติตาม
กฎหมาย ความปลอดภัยของประชาชน การดำรงชีวิตโดยปกติสุขของประชาชน การคุ้มครองสิทธิ
เสรีภาพ ความสงบเรียบร้อยหรือประโยชน์ส่วนรวม หรือการป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาความ
เสียหายจากภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาอย่างฉุกเฉินและร้ายแรง